

12. Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки працівникам до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (філій/підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам. Постанова Кабінету Міністрів України: від 14.04.1997 р. № 346.
13. Про затвердження Інструкції про порядок залучення робітників органів внутрішніх справ до несения служби по національному законодавству під час, у дні щотижневого відпочинку і святкові дні і надання відповідних компенсацій: наказ МВС України: від 17.12.1991 р., № 530. — К.: МВС України, 1992. — 12 с.
14. Положення про походження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ України. Збірник нормативних актів України з питань правопорядку / В. Г. Слободянок, В. П. Лисюченко. — Київ, 1993. — 507 с.
15. Про затвердження Галузевих правил внутрішнього трудового розпорядку: наказ Міністерства охорони здоров'я: від 18.12.2000 р. № 204-о [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
16. Про чергування на підприємствах і в установах: Постанова Секретаріату ВЦРПС: від 02.04.1954 р. // Бюлєтень законодавства і юридичної практики України. — 2004. — № 2.
17. Медицина безсила? // Персонал Плюс. — 2007. — № 23 (226).
18. Основи законодавства України про охорону здоров'я: від 19.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 4. — Ст. 19.
19. Юсупов В. А. Право и советское государственное управление / В.А. Юсупов. — Казань, 1976. — 237 с.

Готра В.В. Нормативно-правовое обеспечение времени отдыха работников в Украине. — Статья.

Выполнен анализ нормативно-правовой базы, которая регламентирует обеспечение времени отдыха; рассмотрены нормы международного законодательства и определена степень их имплементации в украинское законодательство; предложены пути устранения пробелов.

Ключевые слова: нормативно-правовое обеспечение, время отдыха, работники.

Gotra V.V. Standard-legal maintenance of time of rest of workers in Ukraine — Article.

The analysis of standard-legal base which regulates maintenance of time of rest is made; norms of the international legislation are considered and their degree of implementation in the Ukrainian legislation is defined, ways of elimination of blanks are offered.

Keywords: standard-legal maintenance, rest time, workers.

Гришковський В.С., здобувач
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

**УМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН
ІЗ НАРОДНИМИ ДЕПУТАТАМИ**

Стаття присвячена вивченню умов, за наявності яких особа може набути трудоправового статусу «народний депутат». З'ясовуються загальні та специфічні вимоги до кандидатів у народні депутати. Аналізується відповідність сучасних нормативних вимог та реальна забезпеченість і реалізація права особи бути обраним.

Ключові слова: трудові відносини, народні депутати

Метою здійснення даного дослідження є визначення тих умов, за наявності яких особа може вступити в трудові відносини із державою в статусі народного депутата. Задля досягнення поставленої мети в процесі наукової роботи необхідно вирішити такі задачі: визначити, що слід розуміти під умовами виникнення трудових відносин із народними депутатами; дослідити ті умови, які встановлені діючим законодавством; проаналізувати сучасний стан забезпеченості права особи бути обраним; на основі здійсненої роботи зробити відповідні висновки.

Актуальність теми обумовлюється необхідністю визначення тих прогалин, які існують сьогодні в процесі реалізації особи права бути обраним. Новизна піднятого питання зумовлена тим, що воно вперше розглядається з позиції трудового права, а не адміністративного. Деякі аспекти обраної теми розглядалися в контексті визначення державної служби Л.Р.Білою, Б.С.Стичинським, І.В. Зубом, В.Г.Ротанем, Н.М.Неумывайченко та іншими.

Правовий статус народного депутата обумовлює особливість порядку та процедури його вступу на посаду, а відтак і особливість умов та підстав виникнення трудових відносин із цією категорією службовців. Я вірно вказує Л.Р.Біла, «специфіка статусу державних політичних діячів виявляється в такому: а) особливий порядок призначення (або обрання) на посади державних політичних діячів, який регламентується, насамперед, Конституцією України; б) специфічний порядок звільнення з посад за заслугах осіб і припинення їхніх повноважень; в) особливий вид відповідальності — політичної, яка має відкритий публічний характер (усунення з посади; оголошення резолюцій підліві; відставка; необраний повторю Президента або народного депутата як опосередковане «притягнення до відповідальності», процедура імпічменту)» [1, с.176]. Серед особливого порядку призначення (обрания) народних депутатів слід розрізняти умови та підстави, виникнення трудових відносин.

Під умовами виникнення трудових відносин слід розуміти такі об'єктивні обставини, за наявності яких особа може набути статусу працівника. Під умовами прийняття на державну службу громадян України маються на увазі юридич-

ні вимоги, що пред'являються до особистості претендента на державні посади в системі державної служби. Отже, умовами прийняття на державну службу є фактичні обставини, що мають юридичне значення, відсутність яких унеможливлює виникнення трудових відносин. Оскільки в даному випадку мова йде про статус державного службовця, підтримуємо позицію Н.М. Неумываченко: «умова прийняття на державну службу громадян України – це юридичні вимоги, що пред'являються до особистості претендента на державні посади державної служби, і за відсутності яких трудові відносини виникнуті не можуть» [1, с.73]. Застосуючи це визначення до народних депутатів, під умовами виникнення трудових відносин із такою специфікою] категорією службовців як народні депутати розуміємо умову, за відповідності яким особа може бути визнана кандидатом у народні депутати. Такий підхід нов'язаний в першу чергу із тим, що реєстрація кандидата у народні депутати є обов'язковою передумовою виникнення трудових відносин в такому складному юридичному фактичному складі як обрання на посаду. Серед вказаних умов слід виділити загальні та спеціальні вимоги до кандидатів у народні депутати.

Загальні вимоги до кандидатів у народні депутати сформульовані у Законі України «Про державну службу». Статтею 4 Закону «Про державну службу» визначається, що державним службовцем може бути громадянин України незалежно від положення, соціального і майнового стану, расової і національній приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання, який одержав відповідну освіту і професійну підготовку та пройшов у встановленому порядку конкурсний відбір, або за іншою процедурою, передбаченою Кабінетом Міністрів України. Аналіз після статті дає підстави виділити три основні вимоги людо права на державну службу: громадянство України; відповідна освіта і професійна підготовка; проходження конкурсного відбору або іншої процедури, передбаченої Кабінетом Міністрів України. Цим же Законом визначено, що правовий статус народних депутатів регулюється Конституцією та спеціальними законами [1].

Спеціальні вимоги до кандидатів у народні депутати встановлюються Конституцією України та Законом України «Про вибори народних депутатів» [4]. Депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років. Отже, основними критеріями для кандидата в депутати є: громадянство України; досягнення встановленого віку – 21 року; бути наділеним правом голосу та проживання в Україні протягом останніх п'яти років.

Громадянство України, з нашої точки зору, є цілком обґрунтованою вимогою, яка, по-перше, відповідає загальним вимогам державної служби; по-друге, підтверджує особливість та значущість представництва державного законодавчого органу. Хоча, в країнах Європейського Світовариства доступ до державної служби не завжди обмежується відсутністю громадянства. Комісія ЄС 5.01.1988 р. вказала на те, що будь-яка дискримінація, пов'язана з громадянством, не може бути винуваткою. Нідерланди першими вімовилися від умови громадянства при прийнятті на державну службу, за виключенням деяких посад, установле-

них законом (наприклад, посади бургомістра). Деякі країни (Франція, Німеччина, Італія) в 90-х роках ХХ століття внесли зміни в законодавство і відкрили доступ громадянам – членам світовариства до посад державної служби, не пов'язаних із здійсненням державної влади чи захистом загального інтересу [1, с.330-332]. Як бачимо, навіть цінні поступки щодо надання права перебування на державній службі, все ж посади, які пов'язані зі здійсненням державної влади, залишаються «педестальними» для осіб без громадянства.

Що стосується встановленого віку – 21 року – то цей вік вважається серед психологів віком соціально-психологічної зрілості. Цей вік згадується в багатьох країнах. Наприклад, в Сполучених Штатах Америки алкотольний напій молоді до 21 року не продають, при цьому керувати автомобілем вони можуть вже з 16 років. В Російській Федерації право бути обраним наступає з 22 років. Банки дають кредити молоді лише по досягненню 21 року. І не все є зрозумілим навіть на рівні здорового глузду: до досягнення 21 року людина не може сформувати свої власні судження, оскільки переважним чином знаходиться під впливом соціального оточення.

Бути наділеним правом голосу означає мати вибірче право: бути обраним та обирасти. Не має права голосу громадянин, визнаний судом недієздатним. Стаття 39 Цивільного Кодексу встановлює, що лише суд може визнати особу недієздатною: «Фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними» [1]. Право голосу на виборах депутатів мають громадяни України, яким на день виборів виниклися вісімнадцять років.

Проживання в Україні протягом останніх п'яти років забезпечує обізнаність кандидата в народні депутати із ситуацією в країні, формування власного світогляду на існуючі проблеми та шляхи їх вирішення, що втілюється згодом в програмі партії, до якої вступає кандидат чи яку він сам створює. Проживання в Україні за Законом означає: 1) проживання на території в межах державного кордону України; 2) перебування на судні, що перебуває у плаванні під Державним Прапором України; 3) перебування громадян України у встановленому законодавством порядку у відрядженні за межами України в дипломатичних та інших офіційних представництвах і консульських установах України, міжнародних організаціях та іх органах; 4) перебування на полярній станції України; 5) перебування у складі формування Збройних Сил України, дислокованого за межами України. Також такими, що проживають в Україні, вважаються також особи, які проживають разом з особами, зазначеними у пункті 3, як члени їх сім'ї.

Аналізуючи загальні та спеціальні вимоги до кандидатів в народні депутати, присвітає увагу відсутністю вимог щодо наявності відповідної освіти і професійної підготовки. Розвиток процесу реформування економіки на принципах ринкових відносин, підвищена відповідальність за свою ліяльності, праця в законодавчому органі – все це посилює вимоги до кандидатів в народні депутати, оскільки позитивні зрушения у здійсненні реформ та реалізації політики в житті держави в значній мірі залежать від рівної підготовки народних депутатів, їх кваліфікації. Так, ще декілька років тому у Посланні Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія еко-

номічної та соціальної політики на 2000-2004 рр.» зазначалося, що «особливо важливо запобігти новим рецидивам непрофесіоналізму та некомпетентності при формуванні кадрового потенціалу». На думку Д.М. Бахраха, професіоналізм державних службовців потребує мінімум чотирьох якостей: по-перше, компетентності, а вона тим вища, чим більше знань і досвіду у працівника; по-друге, організаторських здібностей, для розвитку і функціонування яких суспільство повинно створювати необхідні умови; по-третє, постійного заняття тільки державною службою (без відвідування на політику, підприємництва та інші аналогічні види діяльності); вчетверте, чіткості і дисциплінованості в роботі, своєчасного виконання наказів вищестоячих органів [7, с.98-99]. Заслуговуючи цю позицію за аналогією до народних депутатів, професіоналізм народного депутата вимагає таких якостей: компетентності, а вона тим вища, чим більше знань і досвіду у особі; організаторських та управницьких здібностей; постійного заняття тільки своїми прямими обов'язками, визначеними Конституцією України; чіткості і самодисциплінованості в роботі, спрямованій на благо та захистеччина української держави та українського народу.

З нашої точки зору, очевидно є необхідність законодавчого закріплення наявності вищої освіти серед вимог до кандидатів в народні депутати. Також необхідним є визначення серед вимог наявності професійної підготовки, яка є показником професійності особи в певній сфері. Тобто мається на увазі не професійність бути народним депутатом, а професійність саме в тій сфері, в якій була занята особа до висування в народні депутати з тим, щоб представляти інтереси цієї категорії осіб та бути досвідченим фахівцем саме з певного кола питань. Звісно, до кандидатів в народні депутати потрапляють «кращі», тобто суспільство виводить на поверхню та «вищтовхує» дійсно професіоналів та осіб, які відрізняються активною життєвою позицією. Проте, з юридичної точки зору нормативне законодавство закріплення зазначених вимог є обов'язковим, тим більше, що фактично воно виконується.

Право висування кандидатів у депутати реалізується ними через партії (блоки) у порядку, встановленому Законом. Слід зазначити, що неподіноки є нарикання правознавців, що пропорційна система, встановлена Законом України «Про вибори народних депутатів», порушує права громадян щодо їхньої можливості бути обраним та балотуватися в народні депутати. Так, Конституція України [1] визначає: Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є неруйнуваними та непорушними (Ст. 21). Права і свободи людини і громадянини, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається змінення змісту та обсягу існуючих прав і свобод (Ст. 22). Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привileїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (Ст. 24). Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та гро-

мадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (Ст. 36). Слід вказати, що ця стаття Конституції встановлює саме право, а не обов'язок громадянинів об'єднання у політичні партії. При цьому передостанній абзац вказаної статті вказав закріплює: «Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неподіноки до політичних партій або громадських організацій».

Очевидно, що вказаний Закон надає явну перевагу та пріоритет партійних перед безпартійними щодо можливості реалізувати своє вибірче право. Крім того, ст.38 Конституції вказує, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. При цьому, не наголошується на обов'язку бути членом партії аби бути обраним до органів державної влади. Відтак, на нашу думку, вимога щодо обов'язкової партійної належністі неможливості висування безпартійної особи у кандидати в депутати, по-перше, є обмеженням та порушенням вільного та рівного виборчого права в Україні, по-друге, є неконституційною. Слід звернути увагу, що законодавець спробував вирішити цю проблему наступним шляхом: «партія (блок) може висунути кандидатом у депутати особу, яка є членом цієї партії (членом партії, яка входить до блоку), або позапартійну особу, яка відповідно до вимог зазначеного Закону, має право бути обраною депутатом». Проте, хоча формально, такий підхід себе винагородувє і дає підстави казати про забезпечення рівного права всіх громадян на те, щоб бути обраним, фактично ситуація не змінюється: зареєструватися як кандидат в народні депутати особа сама по собі не може, а може лише від партії чи блоку. Тобто реалізація права бути обраним залежить від бажання партії.

Не може бути висунутий кандидатом й обраний депутатом громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку. На погляд Б.С. Стличинського, І.В. Зуба, В.Г. Ротана [9, с.157] повинен бути спеціальний перелік злочинів, судимість за які визнана несумісною з проходженням державної служби. Вважаємо, що окремо має бути розроблений перелік тих злочинів, судимість за які, навіть погашена, повинна лишати особу права бути кандидатом у народні депутати та, як результат, взагалі народним депутатом. До таких, на наш погляд, слід віднести діяльність, визнану корупцією, міжнародні злочини.

Окрім зазначених вимог, до народного депутата на нормативному рівні мають бути висунуті вимоги щодо моральних якостей. Як вірно вказує Н.М. Неумывайченко, «високі моральні якості державного службовця не формуються стихійно, а тому дуже актуальним є появія Загальних правил поведінки державного службовця [10], які спрямовані на зміщення моральних основ державної служби, вихованню у державних службовців патріотизму, непухильного виконання законів і стичних норм професійної поведінки» [2, с. 72].

Народні депутати більше всіх інших державних службовців потребують відповідності певним моральним якостям, культурні спілкування та правил поведінки. Оскільки вони є представниками вищого державного органу, за їхнім життям слідкує вся країна, тим більше, у деяких випадках, окрім української держави за діями народних депутатів слідкує вся міжнародна спільнота. Таким чином, народний депутат повинен мати високі моральні якості, культуру поведінки та спілкування.

Отже, визначивши, що умови виникнення трудових відносин із народними депутатами — це є встановлені в законі особливі вимоги до кандидата в народні депутати, слід зазначити, що ці вимоги з огляду на сучасність потребують деяких корекцій.

Використана література:

- 1 Біла Л. Р. Поняття державно-службових відносин та їхня правова природа / Біла Л. Р. // Наукові праці ОНІОА. — Одеса, 2002. — Т. 1. — С. 171-184.
- 2 Неумывайченко Н. М. Особливості виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин державних службовців: дис... канд. юрид. наук 12.00.05 / Неумывайченко Н. М. — Харків, 2002. — 196 с.
- 3 Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993// Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 52, ст.490)
- 4 Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25.03.2004 з відповідними змінами та доповненнями// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, N 27-28, ст.366
- 5 Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / Зіллер Жак. — Пер. з фр. В. Ховкуна. — К.: Основа, 1996. — 420 с.
- 6 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 із відповідними змінами та додатковими. <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 7 Бахрах Д. Н. Адміністративне право: учебник для вузов / Бахрах Д. Н. — М.: БЕК, 1993. — 368 с.
- 8 Конституція України від 28.06.1996 із відповідними змінами та доповненнями. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 9 Стичинський Б. С. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / Стичинський Б. С., Зуб І. В., Ротань В. Г. — К.: А.С.К., 2000. — 1072 с.
- 10 Загальні правила поведінки державного службовця / затв. наказом Головного управління державної служби України 23.10.2000 р. № 58 // Офіц. вісн. України. — 2000. — № 45. — Ст. 1971.

Гощовский В.С. Условия возникновения трудовых отношений с народными депутатами. — Статья.

Статья посвящена изучению условий, при наличии которых лицо может приобрести трудоправовой статус «народный депутат». Выясняются общее и специальное требования к кандидатам в народные депутаты. Анализируется

соответствие современных нормативных требований и реальная обеспеченность и реализация права лица быть избранным.

Ключевые слова: трудовые отношения, народные депутаты.

Goshovsky V.S. Conditions of occurrence of labor relations with People's Deputies. — Article.

Article is devoted studying of conditions at which presence the person «People's Deputy» can get Labor-legal the status. The general and special requirements to candidates in national Deputies are found out. Conformity of modern standard requirements both real security and realization of the right of the person is analyzed to be the selected works.

Keywords: labor relations, People's Deputies.

УДК 331.2

Приненко І.В.
здобувач Східноукраїнського
національного університету імені Володимира Даля

**ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ
ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ**

Розкрито зміст конституційних трудових прав через систему конституційних положень, у яких закріплені: свобода вибору праці; заборона примусової праці; право на належні, безпечні і здорові умови праці; право на своєчасне одержання винагороди за працю не нижче встановленого законом мінімально-го розміру; захист від незаконного звільнення.

Ключові слова: зміст, значення, конституційні права, трудові права, працівники.

Конституційні трудові права як і інші загальні права людини знаходяться під захистом, який гарантує держава та, з цією метою, уповноважує відповідні органи та інституції. Отже дослідження змісту та значення конституційних трудових прав набуває актуальності у правозастосовчій діяльності відповідних державних та громадських органів. Питання стосовно реалізації та захисту конституційних трудових прав людини свого часу були предметом досліджень М.І. Александрова, А.П.Александрової, П.В. Анісімова, Н.Б. Болотіної, В.С. Венделікота, Л.Я. Гашбурга, Г.С. Гончарової, В.Я. Іоца, В.В. Жернакова, П.І. Жигалкина, І.В. Зуба, С.О. Іванова, Я.Я. Кисельова, Р.І. Кондратьєва, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшниця, О.А. Лукашевої, М.В.Лущнікової, М.І. Іншини, А.Р. Мацюка, Ю.І. Орловського, П.Д. Пильпенка, С.М.Приліпка, В.І. Прокопенка, О.І. Проповідського, П.М. Рабіновича, В.Г. Ротаня, А.Г. Седишева, О.Ф. Скакун, В.Н. Скобелкіна, О.В. Смирнова, Б.С. Стичинського, Н.М. Хуторян, Г.І. Чапинівової, Т.Б.